

**PSIXOLOGIK QIYINCHILIKLARGA DUCH KELGAN ŐQUVCHILAR BILAN
KORREKSION RIVOJLANTIRUVCHI MASHG'ULOTLAR****Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li****Toshkent viloyati Chirchiq shahar****15-sonli Ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud umumta'lim maktabi psixologi
toshpolatovabdulaziz517@gmail.com, +998-93-199-51-19****Erkayeva Dilrabo Baxramovna****Toshkent viloyati Chirchiq shahar****15-sonli Ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud umumta'lim maktabi psixologi
erkaevadilrabo50@gmail.com, +998937119359****КОРРЕКЦИОННО-РАЗВИВАЮЩИЕ СЕМИНАРЫ СО СТУДЕНТАМИ,
ИМЕЮЩИМИ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ТРУДНОСТИ****Тошпулатов Абдулазиз Кувандык оглы****г. Чирчик, Ташкентская область****Психолог средней школы № 15 с углубленным изучением отдельных предметов
toshpolatovabdulaziz517@gmail.com, +998-93-199-51-19****Эркаева Дилрабо Бахрамовна****г. Чирчик, Ташкентская область****Психолог средней школы № 15 с углубленным изучением отдельных предметов
erkaevadilrabo50@gmail.com, +998937119359****CORRECTIVE DEVELOPMENTAL WORKSHOPS WITH STUDENTS
EXPERIENCED WITH PSYCHOLOGICAL DIFFICULTIES****Toshpulatov Abdulaziz Kuvandik oglu****Chirchik city, Tashkent region****Psychologist of secondary school No. 15 with classes for in-depth study of certain subjects
toshpolatovabdulaziz517@gmail.com, +998-93-199-51-19****Erkayeva Dilrabo Bakhramovna****Chirchik city, Tashkent region****Psychologist of secondary school No. 15 with classes for in-depth study of certain subjects
erkaevadilrabo50@gmail.com, +998937119359****<https://doi.org/10.5281/zenodo.17412201>****KIRISH**

Bugungi kunda ta'lim tizimida inson omilini birinchi o'ringa qo'yish, yoshlarning ruhiy sog'lomligini asrash va ularni hayotga puxta tayyorlash masalasi dolzarb muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki shaxsning to'laqonli shakllanishi, ijtimoiy muhitga moslashuvi va o'z imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish uchun maydon bo'lib xizmat qiladi. Biroq, har bir o'quvchi bu jarayonga bir xil ruhiy tayyorgarlik bilan kirib kelmaydi. Ayrimlari darslarda faol ishtirok etsa, ba'zilarida ichki qo'rquv, ishonchsizlik, ijtimoiy muloqotdan chetlashish yoki o'zini baholashdagi muammolar kuzatiladi. Shu bois psixologik qiyinchiliklarga duch kelgan o'quvchilar bilan ishlash bugungi kunda ta'lim amaliyotida alohida e'tiborga loyiq.

Psixologik qiyinchilik tushunchasi keng ko'lamni qamrab oladi. Ba'zi hollarda u tashvish, qo'rquv, diqqatni jamlay olmaslik kabi oddiy ko'rinishlarda namoyon bo'lsa, ayrim vaziyatlarda chuqurroq — ijtimoiy izolyatsiya, o'ziga ishonchsizlik, o'quv motivatsiyasining pasayishi yoki irodaviy zaiflik tarzida ifodalanadi. Bunday holatlarni vaqtida aniqlab, korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar yordamida tuzatish o'quvchining nafaqat o'qishdagi, balki hayotdagi muvaffaqiyatlarini ham belgilab beradi.

Yosh davr psixologiyasi nuqtai nazaridan qaraganda, har bir sinf bosqichi o'ziga xos psixologik muammolar bilan tavsiflanadi. Masalan, boshlang'ich sinf o'quvchilarida (1–4-sinflar) asosiy qiyinchiliklar maktab hayotiga moslashish, o'yin faoliyatidan o'quv faoliyatiga o'tish, mustaqil fikrlashni endi shakllantirish jarayonida yuzaga keladi. Bu davrda bolalar ko'proq hissiyotlarga beriluvchan, qo'rquv va uyatchanlikka moyil bo'ladilar.

O'rta sinf o'quvchilarida (5–7-sinflar) esa shaxsiylikning mustaqillik sari intilishi kuchayadi. Ular jamoada o'z o'rnini topishga urinadilar, biroq ba'zan do'stlar bilan kelishmovchiliklar, o'zini namoyon etishda qiyinchiliklar, emotsional beqarorlik kuzatiladi. Ayniqsa, o'smirlik davriga xos keskin hissiy o'zgarishlar, ota-ona va o'qituvchilar bilan munosabatlarda muammolar bu bosqichda eng ko'p uchraydigan psixologik qiyinchiliklardandir.

Yuqori sinf o'quvchilarida (8–11-sinflar) esa hayotiy maqsadlar, kasb tanlash, mustaqil qaror qabul qilish masalalari ko'proq dolzarb bo'ladi. Bu davrda o'quvchilar o'z kelajagi haqida ko'p o'ylaydilar, biroq stress, tashvish, o'zini past baholash yoki ijtimoiy bosim tufayli ruhiy tangliklarga duch kelishlari mumkin. Ayrim hollarda bu muammolar depressiv holatlar, motivatsiyaning susayishi yoki shaxslararo nizolar shaklida ham ko'rinadi.

Shunday qilib, har bir yosh davri o'ziga xos psixologik muammolarni keltirib chiqaradi. Ammo ularning barchasini birlashtiruvchi umumiy jihat — o'quvchilarning ruhiy holatini qo'llab-quvvatlash va salbiy jarayonlarni bartaraf etishda maxsus yondashuvlar zarurligidir. Bu esa, o'z navbatida, korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlarning ahamiyatini yanada oshiradi.

Korreksion mashg'ulotlar oddiy suhbat yoki dars jarayoni bilan chegaralanib qolmaydi. Ular o'quvchilar uchun o'zini erkin ifoda etish, his-tuyg'ularini boshqarishni o'rganish, jamoada faol bo'lish, ichki qo'rquv va tangliklarni yengib o'tish imkoniyatini yaratadi. Masalan, boshlang'ich sinf o'quvchisi o'z qo'rquvini rasimga tushirishi orqali ichki kechinmalarini tashqariga chiqarishi mumkin. O'rta sinf o'quvchisi rolli o'yin orqali jamoadagi muloqotini yaxshilaydi. Yuqori sinf o'quvchisi esa relaksatsiya mashqlari yordamida o'zida stressni boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ilmiy manbalarda ham bu borada qimmatli tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, L.S. Vigotskiy shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhitning o'rnini alohida ta'kidlagan, A. Bandura esa ijtimoiy o'rganish nazariyasi orqali bolaning atrofdaqilardan o'rganish mexanizmlarini asoslab bergan. Zamonaviy psixologlar (Jalolov, 2018; Zokirova, 2020) esa korreksion mashg'ulotlarning o'quvchilarda stressni kamaytirish va o'zini baholashni yaxshilashdagi samaradorligini ilmiy jihatdan isbotlab berishgan.

Demak, mavzuning dolzarbligi shundaki, psixologik qiyinchiliklarga duch kelgan o'quvchilar bilan olib boriladigan korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar nafaqat alohida shaxsning, balki butun ta'lim jarayonining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Bu esa bizning tadqiqotimizning asosiy maqsadini belgilaydi: **boshlang'ich, o'rta va yuqori sinf o'quvchilarida uchraydigan psixologik qiyinchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishda korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlarning samaradorligini o'rganish.**

METODLAR

Mazkur tadqiqotning maqsadi — psixologik qiyinchiliklarga duch kelgan o'quvchilar bilan korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish va ularning samaradorligini amaliy jihatdan tahlil qilishdir. Shu bois, metodlar bo'limida tadqiqot ishtirokchilari, tadqiqot dizayni, qo'llanilgan diagnostik vositalar hamda korreksion mashg'ulotlar shakl va usullari batafsil yoritiladi.

Tadqiqot ishtirokchilari

Biz tadqiqotimizni 15-sonli Ayrim fanlar chuqur o'qitiladigan sinflari mavjud umumta'lim maktabi psixologlari Toshpulatov Abdulaziz va Erkayeva Dilrabo maktabimiz o'quvchilaridan 3ta guruxga ajratib olib, hamda aynan tadqiqot jarayonida jami **90 nafar o'quvchi** ishtirok etdi. Ular uch guruhga bo'lindi:

- ❖ **Boshlang'ich sinf o'quvchilari (1-4-sinflar)** – 30 nafar;
- ❖ **O'rta sinf o'quvchilari (5-7-sinflar)** – 30 nafar;
- ❖ **Yuqori sinf o'quvchilari (8-11-sinflar)** – 30 nafar.

Ishtirokchilar tanlab olinayotganda, ularning psixologik holatida muayyan qiyinchiliklar (qo'rquv, tashvish, o'ziga ishonchsizlik, ijtimoiy muloqotdagi sustlik) mavjudligi inobatga olindi. Bunda maktab psixologi va sinf rahbarlarining tavsiyalari asos qilib olindi.

Tadqiqot dizayni

Tadqiqot uch bosqichda tashkil qilindi:

1. **Diagnostika bosqichi** – o‘quvchilarning psixologik holatini aniqlash maqsadida testlar, suhbatlar va kuzatuv usullari qo‘llanildi.
2. **Korreksion mashg‘ulotlar bosqichi** – o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos mashg‘ulotlar o‘tkazildi (8 haftalik dastur asosida).
3. **Nazorat bosqichi** – mashg‘ulotlardan keyingi holat diagnostika qilinib, dastlabki natijalar bilan taqqoslandi.

Diagnostika metodlari

O‘quvchilarda psixologik qiyinchiliklarni aniqlashda quyidagi vositalardan foydalanildi:

- **Spilberger–Xanin tashvish testi** – tashvish darajasini o‘lchash uchun;
- **“O‘z-o‘zini baholash shkalasi” (Rosenberg)** – o‘quvchilarning o‘zini qadrlash darajasini aniqlash uchun;
- **Kuzatuv kartasi** – o‘qituvchi va psixolog tomonidan o‘quvchining dars va jamoaviy faoliyatidagi ishtiroki qayd etildi;
- **Suhbat usuli** – bolaning ichki kechinmalarini chuqurroq bilish uchun.

Korreksion rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar

Mashg‘ulotlar har bir yosh guruhiga mos tarzda tashkil etildi:

1. **Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun:**
 - **Art-terapiya** (rangli qalam va bo‘yoqlar yordamida his-tuyg‘ularni ifodalash);
 - **O‘yin terapiyasi** (qo‘g‘irchoqlar va syujetli o‘yinlar orqali qo‘rquvni yengish);
 - **Relax mashqlari** (nafas olish mashqlari va ertak-terapiya).
2. **O‘rta sinf o‘quvchilari uchun:**
 - **Kommunikativ treninglar** (jamoada gapirish, tinglash va hamkorlik qilish mashqlari);
 - **Rolli o‘yinlar** (“Do‘stlik ko‘prigi”, “Kelishmovchilikdan chiqish” kabi vaziyatli o‘yinlar);
 - **Ijodiy mashg‘ulotlar** (she‘r yozish, kichik sahna ko‘rinishlari orqali his-tuyg‘ularni ifodalash).
3. **Yuqori sinf o‘quvchilari uchun:**

- **Stressni boshqarish texnikalari** (autotrening, progressiv mushak relaksatsiyasi);
 - **Kognitiv-bihevioral mashqlar** (salbiy fikrlarni ijobiy fikrlar bilan almashtirish);
 - **Kasbga yo'naltiruvchi treninglar** (kelajak kasbini tanlashda o'z qiziqishlarini tahlil qilish).
- Mashg'ulotlar haftasiga ikki marotaba, har biri 60 daqiqadan olib borildi. Guruh shaklida va individual yondashuv asosida ishlash usullari qo'llanildi.

Etik tamoyillar

Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlari sir tutilgan holda, ota-onalarning roziligi asosida ish olib borildi. Mashg'ulotlarda ixtiyoriy ishtirok etish tamoyiliga qat'iy amal qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida 90 nafar o'quvchi (boshlang'ich, o'rta va yuqori sinflar) bilan olib borilgan diagnostika va korreksion mashg'ulotlar natijalari quyidagicha tahlil qilindi.

Dastlabki diagnostika natijalari

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tashvish darajasi yuqoriligi, qo'rquv va ishonchsizlik holatlari tez-tez uchradi. O'rta sinf o'quvchilarida esa asosan muloqotdagi qiyinchiliklar, jamoada o'zini erkin tuta olmaslik, tez jahllanish kabi belgilar kuzatildi. Yuqori sinf o'quvchilarida stress, kelajakka nisbatan tashvish, o'zini past baholash ko'proq uchradi.

Korreksion mashg'ulotlardan so'nggi natijalar

Mashg'ulotlar tugagach, barcha guruhlarda sezilarli o'zgarishlar kuzatildi:

- **Boshlang'ich sinf o'quvchilari** – qo'rquvni rasm orqali ifodalash va o'yin-terapiya mashqlaridan so'ng ularning 70% da tashvish darajasi kamaydi, muloqotga kirishish faollashdi.
- **O'rta sinf o'quvchilari** – rolli o'yin va kommunikativ treninglardan so'ng o'zini namoyon etish darajasi 65% ga oshdi, tengdoshlari bilan kelishmovchiliklarni hal qilish ko'nikmalari kuchaydi.
- **Yuqori sinf o'quvchilari** – stressni boshqarish va kognitiv mashqlardan so'ng o'ziga ishonch 60% ga oshdi, kasb tanlashdagi ikkilanishlar kamaydi.

Taqqoslash jadvali

Quyidagi jadvalda mashg'ulotlar oldi va keyingi tashvish darajasi ko'rsatilgan (Spilberger–Xanin testi bo'yicha o'rtacha ballar):

Guruhlar	Mashg'ulotdan oldin (o'rtacha ball)	Mashg'ulotdan keyin (o'rtacha ball)	Farq (%)
Boshlang'ich sinf	47	32	-32%
O'rta sinf	52	35	-33%
Yuqori sinf	56	38	-32%

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, barcha guruhlarda tashvish darajasi taxminan 30% ga kamaygan.

Sifat tahlillari

Mashg'ulot jarayonidagi kuzatuvlar quyidagilarni ko'rsatdi:

- Bir boshlang'ich sinf o'quvchisi “qo'rqinchli uy” rasmini chizib, keyinchalik uni rangli gullar bilan bezadi. Bu orqali bola ichki qo'rquvini ijobiy obraz bilan almashtira oldi.
- O'rta sinf o'quvchilari rolli o'yin davomida “Nizo holatidan chiqish” mashqida avval tortishib qolishgan bo'lsa, yakunda muammoni tinch yo'l bilan hal qilishni o'rgandilar.

- Yuqori sinf o'quvchilaridan biri mashg'ulot oxirida: *"Endi men kelajagimni qo'rquv emas, imkoniyat sifatida ko'rayapman"* deb ta'kidladi.

Umumiy natija

Korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar natijasida o'quvchilarda quyidagi ijobiy o'zgarishlar qayd etildi:

- Tashvish darajasi kamaydi;
- O'z-o'zini baholash oshdi;
- Muloqot va jamoada hamkorlik ko'nikmalari kuchaydi;
- Stressni boshqarish qobiliyatlari shakllandi;
- Ta'lim motivatsiyasi oshdi.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, psixologik qiyinchiliklarga duch kelgan o'quvchilar bilan olib borilgan korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar ularning ruhiy holati va ijtimoiy moslashuvchanligiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Bu natijalarni mavjud ilmiy adabiyotlar bilan taqqoslaganda ham muhim o'xshashliklar va ayrim yangiliklar aniqlanadi.

1. Tashvish darajasining kamayishi

Spilberger–Xanin testidan olingan natijalar o'quvchilarda tashvish darajasi o'rtacha 30–33% ga kamayganini ko'rsatdi. Bu ko'rsatkich **K. Spilberger (1983)** hamda **D. Xanin (1985)** tadqiqotlari natijalariga mos keladi. Ularning fikricha, nafas mashqlari va relaksatsiya usullari bolalarda tashvish darajasini kamaytirishda eng samarali texnikalardan biridir. Bizning tadqiqotda ham aynan shu metodlardan foydalanilganida ijobiy natijalar qayd etildi.

2. O'z-o'zini baholashning oshishi

Rosenberg shkalasi bo'yicha o'quvchilarda o'zini qadrlash darajasi 25–30% ga oshdi. Bu natija **M. Rosenberg (1965)** tomonidan ishlab chiqilgan nazariyani qo'llab-quvvatlaydi, ya'ni o'ziga bo'lgan ishonchning oshishi o'quvchilarning ijtimoiy faoliyatiga ijobiy ta'sir qiladi.

3. Yosh guruhlari o'rtasidagi farqlar

- **Boshlang'ich sinf o'quvchilari** mashg'ulotlarga tezroq moslashdi. Ular uchun art-terapiya va o'yin-terapiya eng samarali usul bo'ldi. Bu ****Vigotskiy (1934)****ning "o'yin — bolaning rivojlanish manbai" degan g'oyasini tasdiqlaydi.
- **O'rta sinf o'quvchilarida** muloqot treninglari va rolli o'yinlar muhim rol o'ynadi. Bu yosh davrida shaxslararo munosabatlarning kuchayishi haqida **E. Erikson (1968)** aytib o'tgan edi.
- **Yuqori sinf o'quvchilari** esa stressni boshqarish texnikalari va kognitiv-bihevioral yondashuvlardan ko'proq foyda ko'rdilar. Bu esa ****A. Beck (1976)****ning kognitiv nazariyasiga mos keladi, ya'ni fikrlarni ijobiylashtirish ruhiy muvozanatni tiklashda asosiy omildir.

4. Ta'lim motivatsiyasi va ijtimoiy faollik

Mashg'ulotlardan keyin o'quvchilar darslarga qiziqishi oshganini va jamoada faolroq bo'lishni boshlaganini kuzatdik. Bu natija ****D. Deci va R. Ryan (1985)****ning ichki motivatsiya nazariyasiga muvofiqdir. Ularning fikricha, o'quvchi o'zini ijobiy his qilganida ta'lim jarayonida faolroq qatnashadi.

5. Amaliy ahamiyati

Natijalar shuni ko'rsatadiki, agar maktab psixologi muntazam ravishda art-terapiya, trening va relaks mashg'ulotlarini o'tkazsa, o'quvchilarning ruhiy muammolari oldini olish mumkin. Bundan tashqari, ota-onalarning hamkorligi ham muhim bo'lib, ular mashg'ulotlardan keyin bolalarida sezilgan ijobiy o'zgarishlarni qayd etganlari tadqiqotning amaliy ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

6. Cheklovlar

- Tadqiqot faqat bitta hududdagi maktab o'quvchilari bilan olib borildi, shuning uchun natijalarni umumlashtirishda ehtiyot bo'lish lozim.
- Mashg'ulotlar davomiyligi 8 hafta bilan cheklangan bo'lib, uzoq muddatli monitoring natijalari keltirilmagan.
- Har bir bolaning individual xususiyatlari ko'proq chuqur o'rganilsa, natijalar yanada boy bo'lishi mumkin edi.

7. Kelgusidagi tadqiqotlar uchun tavsiyalar

- Tadqiqot miqyosini kengaytirish, ya'ni turli hudud va maktablarda sinovdan o'tkazish.
- Mashg'ulotlarning uzoq muddatli ta'sirini o'rganish uchun monitoring o'tkazish.
- Ota-onalar va o'qituvchilar uchun alohida trening dasturlarini ishlab chiqish.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, psixologik qiyinchiliklarga duch kelgan o'quvchilar bilan olib borilgan **korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar** ularning ruhiy holati va shaxsiy rivojlanishida muhim o'zgarishlarga olib keladi. Xususan:

1. Tashvish darajasi barcha yosh guruhlarida 30% dan ortiq kamaydi.
2. O'z-o'zini baholash darajasi oshib, o'quvchilarda ishonch va ijobiy kayfiyat shakllandi.
3. Jamoada muloqot qilish, hamkorlik va kelishmovchiliklarni hal qilish ko'nikmalari rivojlandi.
4. Stressni boshqarish va salbiy fikrlarni ijobiy fikrlar bilan almashtirish ko'nikmalari mustahkamlandi.
5. Ta'lim motivatsiyasi va ijtimoiy faollik sezilarli darajada oshdi.

Tadqiqotning natijalari shuni tasdiqlaydiki, psixologik yordamning tizimli va bosqichma-bosqich olib borilishi o'quvchilarning nafaqat psixologik muammolarini bartaraf etadi, balki ularning intellektual, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishini ham qo'llab-quvvatlaydi.

Tavsiyalar

1. **Maktab psixologlari uchun:**
 - O'quvchilarning psixologik qiyinchiliklarini erta aniqlash maqsadida muntazam diagnostik tadbirlar o'tkazish.
 - Art-terapiya, relaks mashqlari, kommunikativ treninglar va kognitiv-bihevioral texnikalardan kompleks tarzda foydalanish.
 - Har bir yosh guruhiga mos metodik qo'llanmalar ishlab chiqish.
2. **O'qituvchilar uchun:**
 - Dars jarayonida o'quvchilar bilan ijobiy muloqot va hamkorlik muhitini yaratish.
 - Jamoaviy ishlar, kichik guruhlarda topshiriqlar orqali hamkorlikni kuchaytirish.
 - O'quvchilarning shaxsiy qiziqishlari va imkoniyatlarini inobatga olish.
3. **Ota-onalar uchun:**
 - Bolaning psixologik muammolariga befarq bo'lmaslik, psixolog bilan hamkorlik qilish.
 - Uy sharoitida tinch, mehribon va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish.
 - Bolaning muvaffaqiyatlarini qadrlash va rag'batlantirish.
4. **Kelgusidagi tadqiqotlar uchun:**
 - Korreksion mashg'ulotlarning uzoq muddatli samaradorligini monitoring qilish.
 - Turli hudud va ijtimoiy qatlamdagi o'quvchilar bilan tadqiqotlarni kengaytirish.
 - Ota-onalar va o'qituvchilar uchun integrativ trening dasturlarini ishlab chiqish.

Shunday qilib, korreksion rivojlantiruvchi mashg'ulotlar nafaqat o'quvchilarning psixologik muammolarini kamaytiradi, balki ularning sog'lom shaxs sifatida shakllanishiga, ijtimoiy moslashuvchanligini kuchaytirishga ham xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

- Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li "MAKTAB O'QUVCHILAR O'RTASIDAGI ZO'RAVONLIK BULLING VA UNGA QARSHI KURASHISH YO'LLARI". «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ» Выпуск №22 (том 5) (январь, 2022). 874-875
- Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li "TA'LIM JARAYONINING PSIXOLOGIK MAZMUNI ". «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». Выпуск №24 (том 5) (март, 2022).460-465b.
- 2. 3. Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li "TURISTIK SAYOHATLARNING INSON SOG'LIG'I VA PSIXOLOGIYASIGA TA'SIRI " «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». Выпуск №24 (том 5) (март, 2022).466-468b.
- 3. 4. Samarova Shohista Rabidjanovna, Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li "IJODKOR SHAXSLARNING SHAKLLANISHIDA XOTIRA JARAYONINI O'RNI " "HOZIRGI TARAQQIYOT BOSQICHIDA JISMONIY TARBIYA VA SPORT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL QILISHNING ISTIQBOLLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR" (2022. 28-29. 04) 640-650b.
- 4. Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li. "YANGI O'ZBEKISTON MA'RIFATLI JAMIYATNI YARATISHDA YOSHLARNING O'RNI VA PSIXOLOGIYASINING SHAKLLANISHI". "GALAXY INTERNATIONAL INTERDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL (GIIRJ)" Vol. 10, Issue 6, June (2022) 523-527b. <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/2198>
- 5. Toshpulatov Abdulaziz Kuvondik o'g'li, Karomatov Akbar Abramat oglu, "The Development of Moral Qualities in Youth Psychology of the Past Days" Zien Journal of Social Sciences and Humanities (21-06-2022) 62-63b <https://zienjournals.com>
- 6. Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li, "YOSHLARNING DUNYOQARASHI VA XULQ-ATVORIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOY PSIXOLOGIK OMILLAR" SCIENCE AND INNOVATION (2022 № 3) 854-857b <https://doi.org/10.5281/zenodo.6811688>
- 7. Fayziyev I. Sh. & Toshpo'latov A. (2022) O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING MUSTAQILLIKDAN OLDINGI VA KEYING SIYOSIY HAYOTI. British Journal of Global Ecology and Sustainable Development Volume-10, Nov., 2022 31-34b
- 8. Toshpo'latov , A. (2023). SHAXS PSIXODIAGNOSTIKASIDA PROYEKTIV METODIKALARDAN FOYDALANISH. Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры, 3(5 Part 2), 170–178.
- 9. Temirov, J. ., & Toshpo'latov , A. (2023). TYUTOR PEDAGOGIK FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI. Наука и инновация, 1(28), 29–32.
- 10. Umarova , G. ., & Toshpo'latov , A. . (2024). Klaster tanqidiy fikrlash texnologiyasi texnikasi sifatida. Центральноеазиатский журнал междисциплинарных исследований и исследований в области управления, 1(10), 49–55.
- 11. Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li, Ummatova Zamira Atamuradovna. (2023). SHAXSLARARO MUNOSABATLARDAGI SHAXS AGRESSIYA. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF EDUCATION AND INNOVATION, 2(4), 30–31.
- 12. Toshpo'latov Abdulaziz Quvondiq o'g'li, Ummatova Zamira Atamuradovna. (2023). IJTIMOY TARMOQLARIDA "OMMAVIY MADANIYATGA" QARSHI KURASHISHNING DIDAKTIK VOSITALARI.

CENTRAL ASIAN JOURNAL OF EDUCATION AND INNOVATION, 2(4), 27–29.

13. Vygotskiy L.S. (1991). Pedagogik psixologiya. Moskva.
14. Jalolov J. (2018). Umumiy psixologiya. Toshkent.
15. 16Zokirova F. (2020). Korreksion pedagogika asoslari. Toshkent.A. PA Publication Manual (7th edition).